

Paus för outröttlig resenär. Anhalt: en svensk småstad

Om Artur Lundkvists roman *Komedi i Hägerskog*

Den konventionella romanen passar egentligen inte alls för en man av Artur Lundkvists läggning. Han har svårt att intressera sig för bara en människas öden och utveckling. Myllret av människor, liv som gräs, massan där man uppgår och utplånas, fångslar honom oemotståndligt. Han behöver enorma portioner liv för sin väldiga aptit. I *Vindingevals* tecknar han ett myller av människor; det är byn och dess kollektiv som är huvudpersonen.

I den nyutkomna romanen, *Komedi i Hägerskog* (Tiden), frapperas man av samma oförmåga eller motvilja att dröja vid en enskild individs öden. I ingressen presenteras utförligt socialassistenten Elina. Man får veta åtskilligt om hennes förflutna och om hennes aktuella situation och är helt inställd på att följa henne också i fortsättningen. Men författaren kastar snart bort henne med en otålig gest: hon är förbrukad, ointressant! I stället matar han in ideligen nya gestalter, tecknar en hastig skiss och skyndar vidare. Den enskilda människan är inte intressant någon längre tid. Hon är fångslande bara i den situation då hon är typisk för kollektivet. Lundkvist har triumferat som reseskildrare eftersom han med osviklig intuition kan välja det moment ur synernas flöde som är typiskt för ett helt folks situation. Den enskildes utveckling måste rymma moment som är aparta och orepresentativa. Sådant är för Lundkvist ointressant eller olustigt avvikande. Hans böcker blir bilderböcker med oöverträffat skarpt iakttagna ögonblicksbilder. Hur skulle han kunna trivas med romanen?

I *Komedi i Hägerskog* ges en svepande överblick över ett medelstort svenskt samhälle. Lokaliteten har angetts vara Skåne, men småindustrierna och frireligiositeten tyder snarast på Småland. Man måste nog söka sig till mörkaste Småland för att finna ett samhälle så konventionellt och bigott som detta. Lundkvist får tillfälle att skildra människor som tynar i konventionernas burar, som bryter sig ut eller resignerar.

Hägerskog är kanske lite väl oscarianskt för att kunna uppfattas som svenskt genomsnittssamhälle, vilket tydligen är författarens avsikt. Hägerskog är Sverige i miniatyr med välstånd på ytan och underströmmar av olust och revoltlusta. I denna välmående värld drar in en kväljande dunst från Asiens och Afrikas svältande miljoner. Missionären Axell har återvänt från sitt arbete i de underutvecklade länderna. Där har han bevittnat en nöd och ett elände som dödat hans tro. Folkhemmets tankemönster och värderingar måste raseras för den som lämnat idyllen och mött den oerhörda verkligheten bortom dess gränser. Ännu är Hägerskog en idyll. Men skogsbranden i bokens slut bebådar kanske en våldsam förändring. Den sveper fram med revolutionsröda lågor och varslar om den storm som ska komma.

Lundkvists prosa är lysande. Bilderna prickas in med fin konstnärlig ekonomi. Bilderna avgränsas från varandra med ett egendomligt typografiskt arrangemang, som tydligen är Lundkvists uppfinning. Han slår sönder den traditionella språklogiska styckeindelningen och börjar nytt stycke när en ny, avgränsad bild förs in i sammanhanget. Det nya stycket kan alltså börja mitt i en mening. Det underlättar läsningen och försätter läsaren i observationsberedskap. Columbi ägg i all sin enkelhet.

Komedi i Hägerskog är ett verk med respektingivande ambitioner. På sin rastlösa jakt efter nya uttrycksmedel har Lundkvist stannat upp och tagit ett nappatag med romanens. Resultatet har inte blivit något mästerverk. Det klassiska, färdiga, avrundade får vi inte begära av honom. Lundkvist vill aldrig slå sig till ro för att utnyttja de segrar han vunnit. Hans böcker är hastigt nedkastade rapporter från en ständig upptäcktsfärd, en genialt otålig resa mot mål som ständigt förnyas.